

Setiembre 29, 2023

PARA KADAGITI: Amin a Deputy, Division Chief, Staff Officer, District Health Officer, ken Administrator dagiti Attached Agency

MANIPUD KEN: Kenneth S. Fink, M.D., M.G.A., M.P.H.
Director ti Salun-at

SUHETO: **Dagiti Proseso ti Panagireklamo iti Pannakaidumduma ti Saan nga Empleado**

SAKUP:

Amin a dibision, sanga, ken programa a naituding iti uneg ti Hawai'i State Department of Health, agraman dagiti ahensia a nainaig iti administratibo a pamay-an (HDOH).

PANGGEP:

Dagitoy a proseso ket mangipaay iti giya para kadagiti amin a naidatag a reklamo iti sidong ti Titulo VI ti Civil Rights Act of 1964, Section 504 ti Rehabilitation Act of 1973, ti Americans with Disabilities Act (ADA) of 1990, kas nabaliwan babaen iti ADA Amendments Act of 2008, 45 C.F.R. Parte 84 (Saan a Panangidumduma Maibatay iti Disabilidad); ti Age Discrimination Act of 1975, Section 13 ti Federal Water Pollution Control Act of 1972, ken ti Title IX ti Education Amendments of 1972, 40 C.F.R. Parte 7, ken aniaman a sabali pay a maipakat a linteg ti pederal wenno estado (ti "Acts"), kas mainaigda iti aniaman a programa wenno aktibidad nga imatmatonan ti HDOH, wenno dagiti konsultant, kontraktor ken parailakona. Kas kanayonan dagitoy a proseso, dagiti agreklamo ket addaan iti kalintegangan a mangidatag iti pormal a reklamo kadagiti dadduma nga ahensia ti Estado wenno Pederal wenno agbirok iti pribado nga abogado para kadagiti reklamo a mangidekdeklara iti pannakaidumduma.

Dagitoy a proseso ket saan a rumbeng a mangatipa, di nainkalintegangan a manglapped, wenno mangsinga iti HDOH a mangitungpal kadagiti administratibo wenno regulatibo a pagrebbenganna a pakairamanan, ngem saan a limitado iti, panangipalubos, panangaramid kadagiti paglintegangan wenno panangipatungpal kadagiti operasion. Dagitoy a pamay-an ket saan nga agaplikar kadagiti desision wenno tignay ti departamento iti panangawat iti trabaho. Dagitoy a proseso ket saan a mangsukat wenno agtignay a kas kasukat dagiti naibatay-linteg a karbengan iti apela a naited kadagiti mangkonkontrol a linteg ti HDOH.

Dagitoy a Proseso ti Panagireklamo iti Pannakaidumduma ti Saan nga Empleado pabaruenna ti pagannurutan ken proseso, a pakairamanan dagiti complaint form, kas risuten ti HDOH amin a reklamo iti panangidumduma kadagiti saan nga empleado a naidatag iti Departamento. Daytoy ti mangwaswas iti aniaman ken amin a napalabas a proseso ken form iti panagireklamo iti pannakaidumduma dagiti saan nga empleado.

Nondiscrimination Procedures (05/09/2024)

Ilokano

BENNEG I. PAKAAMMO MAIPAPAN ITI SAAN A PANANGIDUMDUMA

Ti Pakaammo maipapan iti Saan a Panangidumduma kadagiti Saan nga Empleado ket maikabil iti lugar a nalaka a makita ken mapalubusan a serken ti publiko (kas pagarigan, waiting room, reception area, kdp.), ken iti website ti HDOH. Maited ti kopia ti Pakaammo iti siasinoman nga agkidkiddaw iti Pakaammo, iti pormat a nainkalinteg a mapataud (kas pagarigan, elektroniko, papel, email, kdp.).

BENNEG II. PROSESO TI PANANGIDATAG KADAGITI REKLAMO ITI PANANGIDUMDUMA

A. Agaplikar daytoy a pagannurotan kadagiti saan nga empleado a naapektaran kadagiti desision nga inaramid dagiti programa ti HDOH. Asinoman a saan nga empleado a sipapasnek a mamati nga isu ket indumduma ti HDOH, maibatay iti puli, kolor, nasional a nagtaudan, edad, discapacidad, wenno sekso, wenno aniaman a sabali a klase a nasalakniban iti sidong ti maipakat a linteg ti pederal wenno estado, wenno nabutbuteng wenno nagibales gapu iti panangipatungpalna kadagiti kalinteganna, mabalin a mangidatag iti naisurat a reklamo iti HDOH Non-Discrimination Coordinator iti 1250 Punchbowl Street, Floor 3, Honolulu, Hawaii 96813. Maysa a Discrimination Complaint Form ti naipakuyog kas Attachment A ken magun-odan met dayta on-line iti: <http://health.hawaii.gov>.

B. Dagiti pormal a reklamo ket masapul a maidatag iti uneg ti siam a pulo (90) nga aldaw sigun iti kalendario manipud iti kaudian a nakapasamakan ti naipagarup a pannakaidumduma, wenno ti petsa a naipakaammo ti naipagarup a pannakaidumduma iti (dagiti) nagreklamo, wenno no adda agtultuloy a panangipakita iti kasta a tignay, ti petsa a ti tignay ket naisardeng wenno ti kaudian a gundaway ti tignay.

C. Dagiti reklamo ket masapul a naisurat ken pinirmaan ti (dagiti) nagreklamo, malaksid no ti discapacidad ti nagreklamo ket manglapped kenkuana a mangidatag iti naisurat a reklamo, a no kasta ti kaso, ti reklamo ket mabalin a maisubmitir iti berbal a pamay-an gapu kadagiti kasapulan iti kinabaldado ti maysa a tao (kas pagarigan, personal nga interbiu, panagrekord babaen iti tape, kdp.). Dagiti reklamo ket masapul a ramanenna:

1. Ti impormasion a pangkontakan iti nagreklamo, a pakairamanan ti nagan ken apelyido, adres, ciudad, estado, zip code, numero ti telepono, ken e-mail address (no maitutop);
2. Ti impormasion a pangkontakan iti pannakabagi ti nagreklamo, no adda, a pakairamanan ti nagan ken apelyidona, adres, ciudad, estado, zip code, numero ti telepono, ken e-mail addressna (no maitutop);
3. Ti pakabigbigan ti nasalakniban a klasipikasion a nakaibatayan ti naipagarup a panaglabsing;
4. Ti nalawag a pakabigbigan dagiti naipagarup a partido a nangaramid ti naipagarup a mangidumduma nga aktibidad, a pakairamanan ti division, sangang, wenno programa a mairekreklamo, no ammo;
5. Ti espesipiko ken detalyado a panangiladawan iti tignay nga impagarup ti nagreklamo kas panangidumduma;

6. Ti petsa ti naipagarup a mangidumduma nga aktibidad, wenno ti sakup ti petsa (agraman ti kaudian a petsa) no ti maipagarup a mangidumduma nga aktibidad ket nagtaud iti agtultuloy a panangipakita iti kasta a tignay; ken
7. Ti espesipiko a deskripsion ti aniaman a dakes nga epekto a naipagarup a napasamak wenno mapasamakto; ken
  - a. Ti reklamo ket masapul a maipatulod babaen iti koreo wenno iti personal iti HDOH Non-Discrimination Coordinator, iti 1250 Punchbowl Street, Third Floor, Honolulu, Hawaii 96813, wenno babaen iti [e-mail iti doh.nondiscrimination@doh.hawaii.gov](mailto:doh.nondiscrimination@doh.hawaii.gov). Dagiti reklamo a maipatulod babaen iti fax ket masapul a maipatulod iti (808) 586-4368.
  - b. Kadagiti kaso a ti maysa a nagreklamo ket saan a makaipatulod iti naisurat a reklamo, wenno kasapulanna ti tulong a mangidatag iti reklamo gapu iti limitado a pannakaammona iti Ingles wenno disabilidad, ngem kiddawenna a ti HDOH ti mangimbestigar iti naipagarup a di nainkalintegan a panangidumduma, mabalin a mangidatag ti nagreklamo iti verbal a reklamo iti Non-Discrimination Coordinator babaen ti panangtawag iti numero ti telepono ti HDOH: (808) 586-4400.
  - c. Dagiti alegasion a naawat babaen ti telepono ket maisurat ken maipatulod iti (kadagiti) nagreklamo tapno mapatalgedan wenno mabaliwan, mapirmaan ken maisubli tapno maproseso. Dagiti alegasion a naawat babaen iti fax wenno email ket masapul a mapasarunuan iti hard copy ti reklamo iti fax wenno email nga addaan iti(kadagiti) orihinal a pirma. Maawat dagiti reklamo a naipatulod babaen iti telepono, fax, ken e-mail ngem saan a maiproseso dagitoy agingga a saan pay a naawat ti Non-Discrimination Coordinator ti naisurat a reklamo (a napatalgedan wenno nabaliwan ken pinirmaan ti nagreklamo).
  - d. No makiddaw, mangipaay ti HDOH iti tulong a libre a panangipatarus para kadagiti nagreklamo a limitado ti pannakaawatda iti Ingles. Mabalin met a mangala ti nagreklamo nga addaan iti limitado a pannakaammo iti Ingles iti tulong manipud iti sabali a tao tapno mapunuanna ti Complainant form, ngem masapul a ti form ket pinirmaan ken pinatalgedan ti nagreklamo.
  - e. Awaten ti HDOH ti resibo ti reklamo iti uneg ti sangapulo (10) nga aldaw sigun iti kalendarario manipud pannakaawat iti reklamo. Repasuen ti Non-Discrimination Coordinator ti complaint form tapno maikeddeng ti hurisdiksion ken paneknekanna ti panggep ti nagreklamo a mangituloy iti reklamo.
  - f. Iti uneg ti tallopulo (30) nga aldaw sigun iti kalendarario kalpasan ti panangbigbigna a naawatnan ti Reklamo, ipakaammo ti HDOH iti

nagreklamo no dagiti kinapudno ket mangkalikagum iti HDOH a mangisayangkat iti naan-anay nga imbestigasion kadagiti alegasion. No maikalikagum, mangipaayto ti HDOH iti kanayonan a balakad iti nagreklamo no ti HDOH ket mangisayangkat iti naan-anay nga imbestigasion, wenna no ti Reklamo ket maipatulod iti sabali nga ahensia para iti imbestigasion.

- g. Ti HDOH ket masapul a saan a mangbutbuteng, mangpangta, mangpilit, wenna mangidumduma iti siasinoman nga indibidial wenna grupo para iti panggep a mangsinga iti aniaman a karbengan wenna pribilehio a naipasigurado iti sidong ti pederal a linteg a mangkontra iti diskriminasion, wenna gapu ta ti maysa nga indibidial ket nangidatag iti reklamo wenna nangpaneknek, timmulong, wenna nakipaset iti aniaman a pamay-an iti panagimbestiga, panagproseso, wenna panagdengngeg a mainaig iti pederal a linteg a mangkontra iti diskriminasion, wenna nangsuppiat ti aniaman a di nainkalintegang nga aramid nga ibilang ti pederal a linteg a mangkontra iti diskriminasion. Dagiti empleado ti HDOH ket masapul a saan a mangbutbuteng, mangpangta, mangpilit, wenna mangidumduma iti siasinoman nga indibidial wenna grupo para iti panggep a mangsinga iti aniaman a karbengan wenna pribilehio a naipasigurado iti Acts, wenna gapu ta ti maysa nga indibidial ket nangidatag iti reklamo wenna nangpaneknek, timmulong, wenna nakipaset iti aniaman a pamay-an iti panagimbestiga babaen iti daytoy a pagannurotan wenna nangsuppiat ti aniaman a di nainkalintegang nga aramid nga ibilang ti Acts, ken saanto met nga panuynoyan ti HDOH dagita nga aramid. Ti panagibales ket maysa a nadagsen a pananglabsing iti daytoy a pagannurotan ken linteg ket masapul a mai-report a dagus iti HDOH Non-Discrimination Coordinator.
- h. Tapno makapagkiddaw iti lengguahe wenna pannakagun-od iti panangkompleto iti complaint form, pangngaasim ta kontakem ti HDOH Non-Discrimination Coordinator iti (808) 586-4400 wenna iti email a: doh.nondiscrimination@doh.hawaii.gov. Pangngaasim ta ipaayam ti HDOH iti umdas a tiempo a mangasikaso dagiti kiddaw iti pagdagusan.
- i. Para kadagiti reklamo dagiti empleado ti Hawai'i Department of Health, pangngaasim ta kontakem ti: HDOH Human Resources Office iti (808) 586-4520 wenna iti email a: doh.hroeeo-ra@doh.hawaii.gov.

BENNEG III. PROSESO ITI PANANGIMBESTIGA ITI REKLAMO TI DISKRIMINASYON A NAKAIRAMANAN TI HDOH

A. Iti panagikeddeng ti HDOH, dagiti reklamo iti panangidumduma a maibusor iti HDOH ket mabalina a maiyallatiw iti maitutop a delegado ti HDOH Non-Discrimination Coordinator, a pakairamanan ti maysa a maikatlo a partido nga ahensia tapno agkiddaw iti tulong iti panagimbestiga.

B. Ti HDOH Non-Discrimination Coordinator wenno delegado ket addaan iti sangagasut ket walopulo (180) nga aldaw sigun iti kalendario a mangimbestiga iti reklamo, malaksid no maikeddeng a, maibatay iti kinarikut ti reklamo, kasapulan ti kanayonan a tiempo. No maikeddeng a kasapulan ti kanayonan a tiempo para iti pannakaipaulog ti naisurat a desision, ti naikeddeng a bilang dagiti aldaw a mapaatiddog ti panangtingiting ti reklamo ket mated babaen iti surat iti nagreklamo.

C. Ti "Preponderance of the Evidence" ket ti pagalagadan a masapul a mapaneknekan dagiti reklamo maipapan iti pannakaidumduma ti saan nga empleado. Daytoy a pagalagadan ket kalikagumanna a, tapno mabirukan ti panangidumduma, ti ebidensia ken testimonia ket masapul nga ipakitana nga ad-adu ti posibilidad ngem saan (kayatna a sawen, nasurok a 50% a posibilidad) a ti HDOH ket nakaigapuan ti pannakadangran gapu iti maysa a mangidumduma nga aramid.

D. No kasapulan ti ad-adu pay nga impormasion tapno masolbar ti kaso, mabalin a kontakten ti HDOH Non-Discrimination Coordinator wenno ti delegado ti(dagiti) nagreklamo. Ti (dagiti) nagreklamo ket addaan iti saan a naladladaw ngem tallopulo (30) nga aldaw sigun iti kalendario manipud iti petsa ti pannakakontak tapno mangipatulod iti aniaman a nakiddaw nga impormasion iti HDOH Non-Discrimination Coordinator wenno iti delegado a nakaitudingan ti kaso. No ti HDOH Non-Discrimination Coordinator wenno delegado ket saan a kontakten ti (dagiti) nagreklamo wenno saan nga umawat iti kanayonan nga impormasion manipud iti (dagiti) nagreklamo iti uneg ti tallopulo (30) nga aldaw sigun iti kalendario, ti HDOH Non-Discrimination Coordinator ket mabalinna nga administratibo nga iserran ti kaso. Mabalin met nga administratibo a maiserra ti kaso no saanen a kayat ti (dagiti) nagreklamo nga ituloy ti kasona.

E. Kalpasan a malpas ti imbestigasion, maipakaammo kadagiti partido ti resulta. Maipaulog ti maysa a surat a mangsumario kadagiti natakuanan iti panagimbestiga, ken no adda wenno awan ti panaglabsing iti polisiya ti HDOH iti saan a panangidumduma. Kadagiti kaso nga awan ti natakuanan, maipakaammo dayta kadagiti partido ken maipakaammo met a ti kaso ket naiserran. Kadagiti kaso a kasla adda panaglabsing, maipakaammo kadagiti partido a maaramid ti maitutop nga addang tapno masigurado nga agsardeng ti(dagiti) maipagarup nga aramid ti panangidumduma. Maipakaammo kadagiti nagreklamo ti kalinteganda a mangsurat kadagiti sabali a wagas ti panagireklamo.

F. Ti maysa a nagreklamo a saan a napnek iti desision ti HDOH Non-Discrimination Coordinator ket mabalin a mangidatag iti reklamo iti Hawai'i Civil Rights Commission iti (808) 586-8636, wenno babaen ti email iti DLIR.HCRC.INFOR@hawaii.gov.

BENNEG IV. PROSESO ITI PANANGIMBESTIGA ITI REKLAMO TI DISKRIMINASYON A NAKAIRAMANAN DAGITI SUBRECIPIENT TI HDOH

A. Imbestigaran ti HDOH dagiti reklamo ti panangidumduma kadagiti subrecipient-na (kas pagarigan, dagiti konsultant, aglaklako, ken kontraktor).

B. Para kadagiti reklamo ti panangidumduma a naidatag a maibusor kadagiti subrecipient ti HDOH (kas pagarigan, dagiti konsultant, aglaklako, ken kontraktor) ti HDOH ti mangala iti hurisdikson ken agimbistigar ken mangamiris ti kaso.

C. Masapul a suroten ti HDOH dagiti addang a nadakamat iti Benneg III, PROSESO ITI PANANGIMBESTIGA ITI REKLAMO TI DISKRIMINASYON A NAKAIRAMANAN TI HDOH.

BENNEG V. PROSESO ITI PANANGIMBESTIGA ITI REKLAMO TI DISKRIMINASYON TI MAYSA A MAIKATLO A PARTIDO NGA AHENSIA

A. Iti panagikeddeng ti HDOH, dagiti reklamo iti panangidumduma a maibusor iti HDOH ket mabalina a maiyallatiw iti maysa a maikatlo a partido nga ahensia, wenna third-party agency (TPA), tapno agkiddaw iti tulong iti panangimbestiga. No mausar ti TPA, ti HDOH ti responsable iti proseso ti panagireklamo.

B. Ti HDOH Non-Discrimination Coordinator ti mangammo ken mangipakaammo iti maysa a TPA ti reklamo ti panangidumduma a naidatag a maibusor iti HDOH iti las-ud ti pitopulo ket dua (72) nga oras wenna tallo (3) nga aldaw sigun iti kalendario manipud iti panangawat iti reklamo. Suroten ti TPA dagiti pamayan ti panagireklamo ti HDOH para iti panangimbestigar iti reklamo.

C. Para kadagiti reklamo iti diskriminasion a naidatag a maibusor iti HDOH a naiyallatiw ken inawat ti TPA, ti HDOH ket addaan iti sangagasut ket walopulo (180) nga aldaw sigun iti kalendario a mangimbestiga iti reklamo, malaksid no maikeddeng a, maibatay iti kinarikut ti reklamo, kasapulan ti kanayonan a tiempo. No maikeddeng a kasapulan ti kanayonan a tiempo para iti pannakaipaulog ti naisurat a desision, ti HDOH ket mangipaay iti naikeddeng a bilang dagiti aldaw a mapaatiddog ti panangtingitinging iti reklamo ket maited babaen iti surat iti nagreklamo.

D. Ti "Preponderance of the Evidence" ket ti pagalagadan a masapul a mapaneknekan dagiti reklamo maipapan iti pannakaidumduma ti saan nga empleado. Daytoy a pagalagadan ket kalikagumanna a, tapno mabirukan ti panangidumduma, ti ebidensia ken testimonia ket masapul nga ipakitana nga adadu ti posibilidad ngem saan (kayatna a sawen, nasurok a 50% a posibilidad) a ti HDOH ket nakaigapuan ti pannakadangran gapu iti maysa a mangidumduma nga aramid.

E. No kasapulan ti ad-adu pay nga impormasion tapno marisut ti kaso, mabalina a kontaken ti TPA ti (dagiti) nagreklamo. Ti (dagiti) nagreklamo ket addaan iti saan a naladladaw ngem tallopulo (30) nga aldaw sigun iti kalendario manipud iti petsa ti pannakakontak tapno mangipatulod iti aniaman a nakiddaw nga impormasion iti imbestigador a nakaitudingan ti kaso. No ti imbestigador ket saan a kontaken ti (dagiti) nagreklamo wenna dina maawat ti kanayonan nga impormasion manipud iti (dagiti) nagreklamo iti uneg ti tallopulo (30) nga aldaw sigun iti kalendario, ipakaammo dayta ti TPA iti HDOH ken mabalina nga administratibo nga iserran ti HDOH ti kaso. Mabalina met nga administratibo a maiserra ti kaso no saanen a kayat ti (dagiti) nagreklamo nga ituloy ti kasona.

F. Kalpasan a malpas ti imbestigasion ken nausig ken inakseptaren ti HDOH ti report ti imbestigasion, mangipaulog ti HDOH iti surat a mangsumario kadagiti natakuatan ti imbestigasion, ken no adda wenno awan ti panaglabsing iti pagannurotan ti HDOH iti saan a panangidumduma. Kadagiti kaso nga awan ti natakuatan, ipakaammo ti HDOH kenti agrekreklamo ken maipakaammo met a ti kaso ket naiserran. Kadagiti kaso nga agparang nga adda panaglabsing, ti HDOH ipakaammona iti nagreklamo a sigurado a maaramid ti maitutop a tignay tapno masigurado nga agpatingga ti(dagiti) maipagarup nga aramid ti panangidumduma. Maipakaammo kadagiti nagreklamo ti kalinteganda a mangsurot kadagiti sabali a wagas ti panagreklamo.

G. Ti maysa a nagreklamo a saan a napnek iti desision ti HDOH Non-Discrimination Coordinator ket mabalina a mangidatag iti reklamo iti Hawai'i Civil Rights Commission iti (808) 586-8636, wenno babaen iti email iti DLIR.HCRC.INFOR@hawaii.gov.

BENNEG VI. COMPLAINT FORM

Ti Discrimination Complaint form para kadagiti Saan nga Empleado ket naikabil a kas maysa nga eksibit. Pangngaasim ta isubmitirno daytoy a Complaint form para kadagiti Saan nga Empleado iti personal wenno iti adres a nailanad iti baba, wenno ikoreo daytoy a form iti:

Hawai'i State Department of Health
Non-Discrimination Coordinator
1250 Punchbowl Street, Third Floor
Honolulu, HI 96813
Telepono: (808) 586-4400
Email: doh.nondiscrimination@doh.hawaii.gov

Masarakan met iti online ti non-discrimination complaint form iti:
<http://health.hawaii.gov>.

Ikagkagumaan ti Hawaii Department of Health ti mangipaay iti addaan kaipapanan a panagusar. Tapno makapagkiddaw iti panagipatarus, interpretasion, panangbalbaliw, pagdagusan, wenno dadduma pay a katulongan wenno serbisio, kontakem ti HDOH Non-Discrimination Coordinator iti (808) 586-4400 wenno iti email a: doh.nondiscrimination@doh.hawaii.gov. Pangngaasim ta ipaayam ti HDOH iti umdas a tiempo a mangasikaso dagiti kiddaw iti pagdagusan.

NAAPRUBARAN: _____ **Petsa:** _____
Director ti Salun-at